

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ
ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
ВИЩЕ ПРОФЕСІЙНЕ УЧИЛИЩЕ №7 м.КАЛУША

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор ВПУ №7 м.Калуша

Володимир МЕЛЬНИК

“ ” 2024

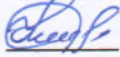
РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

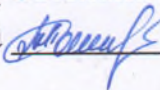
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ	18 Виробництво та технології
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ	181 Харчові технології
ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНИЙ СТУПІНЬ	Фаховий молодший бакалавр

Розглянуто та схвалено

на засіданні циклової комісії

Протокол № 1 від 28.08.2024р.

Голова ЦК Світлана КОГУТ

Програма складена М. МАЗУР

КАЛУШ

2024

ЗМІСТ

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
2. МЕТА І ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
3. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ
4. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
5. СТРУКТУРА ДИСЦИПЛІНИ
6. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
 - 6.1. Лекції
 - 6.2. Семінарські заняття
 - 6.3. Самостійна робота
7. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ
8. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Історія України – це історія нашого народу, наших героїв і наших досягнень. Вивчення історії України допомагає нам краще зрозуміти себе, свій народ і світ навколо. В бурхливі часи, коли світ стрімко змінюється, а кордони між правдою та брехнею стираються, знання історії є критично важливим. Воно дає нам реалізувати нижче наведені можливості.

1. Зрозуміти сьогодення. Історія допомагає нам осмислити події сьогодення, побачити їх у контексті минулого та передбачити можливі сценарії розвитку. Знаючи, як українці долали труднощі раніше, ми з більшою впевненістю можемо дивитися у майбутнє.
2. Викрити маніпуляції. Розуміння історичних контекстів і методів пропаганди дозволяє нам критично оцінювати інформацію та протистояти спробам маніпуляції суспільною свідомістю.
3. Збудувати краще майбутнє. Вивчаючи успіхи та помилки минулого, ми можемо уникнути повторення негативних сценаріїв та обрати правильний шлях для розвитку нашої країни. Знання історії дає нам силу та мудрість для побудови кращого майбутнього для себе та наступних поколінь.

Як вивчення історії впливає на людину?

1. Розвиває критичне мислення. Вивчення історії вимагає аналізу історичних подій і фактів. Це допомагає нам розвивати навички критичного мислення, які ми можемо використовувати в інших сферах нашого життя.
2. Формує громадянську позицію. Ми зрозуміємо, як працює суспільство і як в ньому кожна людина може приймати участь. Це може допомогти нам стати активними громадянами, які беруть участь в житті своєї країни.
3. Спонукає до творчого мислення. Формування історичної свідомості може допомогти нам побачити світ з різних точок зору, тому відбувається розвиток творчого мислення, яке можна використовувати для вирішення проблем і створення нових ідей.

Згідно з навчальним планом на вивчення дисципліни «Історія України» виділено всього 60 академічних годин (2 кредити за ЄКТС): аудиторних – 40 годин (лекції - 30, семінарські заняття – 10), самостійна робота здобувачів освіти – 20 годин.

Курс	Семестр	Кількість кредитів ЄКТС	Кількість годин						Форма контролю	
			Всього	Аудиторні			Самостійна робота	Індивідуальні завдання	Екзамен	Залік
				лекцій	Практичні (семінарські)	лабораторні				
І	І	2	60	30	10	-	20	-	+	

2. МЕТА І ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета навчальної дисципліни - формувати у майбутніх працівників харчової промисловості науковий історичний світогляд, який би забезпечив їм вміння орієнтацію в історичних та суспільних процесах суспільства, активну життєву позицію і високопродуктивне виконання своїх професійних обов'язків.

Завдання навчальної дисципліни:

- розвиток інтересу здобувачів освіти до історії як сфери знань і навчального предмета, власних освітніх запитів і вміння їх задовольняти;
- набуття системних знань про факти, події та явища в Україні з позицій цінності життя людини, досвіду українського державотворення, утвердження єдності й соборності українського народу;
- розвиток історичного, критичного та творчого мислення, здатності розуміти загальний хід історичного процесу, проблеми, що стоять перед країною та світом;
- сприяння формуванню політичної, духовної і правової культури, громадянської самосвідомості, пошани до державної символіки України в гармонійному поєднанні із національними та загальнолюдськими цінностями;
- формування вільної особистості, яка визнає загальнолюдські та національні цінності й керується морально-етичними критеріями та почуттям громадянської відповідальності у власній поведінці;
- виховання засобами історії громадянської свідомості, зорієнтованої на патріотичне почуття приналежності до власної країни та до її спільних історичних, політичних і культурних цінностей;
- прищеплення толерантності й поваги до різних поглядів, релігій, звичаїв і культур, уміння знаходити порозуміння з іншими людьми задля досягнення поставлених цілей.

3. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

1. Перелік загальних компетентностей (ЗК) випускника відповідно до освітньо-професійної програми підготовки фахового молодшого бакалавра:

ЗК 1. Здатність реалізувати свої права та обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності та досягнення суспільства на основні розуміння історії та закономірності розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технології, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК 3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 4. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 5. Здатність спілкуватись державною мовою, як усно, так і письмово.

2. Перелік результатів навчання (РН) відповідно до освітньо-професійної програми підготовки фахового молодшого бакалавра:

РН13. Застосовувати інформаційно-комунікаційні технології у професійній діяльності.

РН 17. Спілкуватися державною мовою.

Здобувач освіти повинен знати:

- головні джерела вивчення історії;
- хронологічну послідовність історії людства;
- основні періоди історичного розвитку української нації, етапи формування її державності;
- головні історичні події, що вплинули на історію України;
- визначних діячів в українській історії, політиків, полководців, провідників національно-демократичного та культурного руху; діяльність історичних осіб і політичних партій;
- сутність основних проблем історії та сучасного буття народу України;
- основні закони та етапи розвитку людської спільності;
- витоки української нації та її місцев загальнолюдських процесах;
- суспільно-економічні, політичні та культурні процеси історичного розвитку українського народу; зародження та розвиток української державності;
- процеси розбудови сучасної незалежної України;
- історію та видатних людей свого краю.

Здобувач освіти повинен вміти:

- працювати з першоджерелами, науковою та методичною літературою;
- орієнтуватись у науковій періодизації історії України;
- аналізувати історичні події, факти та явища, розрізняти спільне та відмінне в історичному розвитку різних епох і суспільств;
- пояснювати причини історичного явища й аналізувати його наслідки;
- бачити історичні процеси під різними кутами зору, оцінювати події та діяльність людей в історичному процесі з позиції загальнолюдських цінностей;
- порівнювати, аналізувати, узагальнювати і критично оцінювати історичні факти та діяльність історичних діячів;
- з повагою ставитися до історичної спадщини свого народу, користуватись уроками минулого, брати активну участь у розбудові незалежної держави;
- аргументовано відстоювати свої погляди, брати участь у дискусії з метою пошуку історичної істини;
- самостійно складати конспект, тези, готувати реферат, семінарське заняття, виступ на конференцію і т.д.

4. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Модуль 1. Історія України

(від найдавніших часів до початку XX століття).

Тема 1.1. Стародавня історія України.

Тема 1.2. Київська Русь та її місце в світовій історії.

Тема 1.3. Галицько-Волинська держава.

Тема 1.4. Українські землі у складі Литви та Польщі.

Тема 1.5. Виникнення козацтва. Визвольна війна українського народу 1648-1657рр.

Тема 1.6. Українські землі в XVII-XVIII ст. Іван Мазепа: державна і політична діяльність. Пилип Орлик та його Конституція.

Тема 1.7. Українські землі в складі Російської та Австро-Угорської імперій (кінець XVIII – XIX ст.).

Тема 1.8. Модульний контроль 1.

Модуль 2. Історія України

(від поч. XX століття до проголошення незалежності).

Тема 2.1. Українські землі в роки Першої світової війни.

Тема 2.2. Діяльність УЦР. Чотири Універсали. Михайло Грушевський.

Тема 2.3. Українська національно – демократична революція.

Відродження державності українського народу.

Тема 2.4. УСРР в умовах політики індустріалізації і колективізації. Голодомор 1932-1933рр.

Тема 2.5. Західноукраїнські землі у міжвоєнний період.

Тема 2.6. Україна в роки Другої світової війни.

Тема 2.7. Післявоєнна відбудова. Голод 1946-1947рр.

Тема 2.8. Хрущовська відлига.

Тема 2.9. УРСР в роки застою.

Тема 2.10. УРСР в роки перебудови.

Тема 2.11. Модульний контроль 2.

Модуль 3. Україна в роки незалежності.

Тема 3.1. Декларація про державний суверенітет України.

Акт проголошення незалежності України.

Тема 3.2. Помаранчева революція. Президентські вибори 2004р.

Тема 3.3. Євромайдан. Революція Гідності. Президентські вибори 2014р.

Тема 3.4. Початок війни РФ проти України. Проголошення ДНР і ЛНР.

Тема 3.5. АТО/ООС. Добровольчі батальйони. Волонтерський рух.

Тема 3.6. Міжнародна підтримка України в умовах війни.

Тема 3.7. Президентські вибори 2019р.

Тема 3.8. Широкомасштабне вторгнення РФ на терени України.

Тема 3.9. Біженці та вимушені переселенці. Гуманітарна підтримка біженців у країнах ЄС.

Тема 3.10. Повсякдення в умовах війни.

Тема 3.11. Релігія та церква під час війни.

Тема 3.12. Модульний контроль 3.

5. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви модулів	Кількість годин			
	всього	у тому числі		
		лекції	семінарські	самостійна робота
Модуль 1.Історія України(від найдавніших часів до поч.ХХ ст.)	15	7	4	4
Модуль 2.Історія України (від поч. ХХ ст. до проголошення незалежності)	25	11	4	10
Модуль 3. Україна в роки незалежності.	20	12	2	6
Разом	60	30	10	20

6. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

6.1. Лекції

6.2 Семінарські заняття

№ п/п	Зміст занять	Кількість годин	
		Лекції	Семінарські
Модуль 1. Історія України (від найдавніших часів до початкуXX століття).			
1.	Стародавня історія України.	1	
2.	Київська Русь та її місце в світовій історії.	1	
3.	Галицько-Волинська держава.		2
4.	Українські землі у складі Литви та Польщі.	2	
5.	Виникнення козацтва. Визвольна війна українського народу 1648-1657 рр.	1	
6.	Українські землі в XVII - XVIIIст. Іван Мазепа: державна і політична діяльність. Пилип Орлик та його Конституція.	1	
7.	Українські землі в складі Російської та Австро-Угорської імперій (кінець XVIII – IXX ст.).		2
8.	Модульний контроль 1.	1	
Модуль 2. Історія України (від поч. XX століття до проголошення незалежності).			
9.	Українські землі в роки Першої світової війни.	1	
10.	Діяльність УЦР. Чотири Універсали. Михайло Грушевський.	2	
11.	Українська національно – демократична революція. Відродження державності українського народу.		2
12.	УСРР в умовах політики індустріалізації і колективізації.Голодомор 1932–1933 рр.	1	
13.	Західноукраїнські землі у міжвоєнний період.	1	
14.	Україна в роки Другої світової війни.		2
15.	Післявоєнна відбудова. Голод 1946-1947 рр.	1	
16.	Хрущовська відлига.	1	
17.	УРСР в роки застою.	2	
18.	УРСР в роки перебудови.	1	
19.	Модульний контроль 2.	1	
Модуль 3. Україна в роки незалежності.			
20.	Декларація про державний суверенітет України. Акт проголошення незалежності України.	1	
21.	Помаранчева революція. Президентські вибори 2004р.	1	

22.	Євромайдан. Революція Гідності. Президентські вибори 2014р.	2	
23.	Початок війни РФ проти України. Проголошення ДНР і ЛНР.	1	
24.	АТО/ООС. Добровольчі батальйони. Волонтерський рух.	1	
25.	Міжнародна підтримка України в умовах війни.	1	
26.	Президентські вибори 2019р.	1	
27.	Широкомасштабне вторгнення РФ на терени України.		2
28.	Біженці та вимушені переселенці. Гуманітарна підтримка біженців у країнах ЄС.	1	
29.	Повсякдення в умовах війни.	1	
30.	Релігія та церква під час війни.	1	
31.	Модульний контроль 3.	1	
	Кількість лекцій, семінарських	30	10
	Кількість годин I семестр	40	

Теми семінарських занять

№ з/п	Назватеми	Кіль- кість годин
1	Тема. Галицько-Волинська держава. Утворення Галицько-Волинської держави та її політичний і соціально-економічний розвиток. Роман Мстиславич і Данило Романович Галицький. Історичне значення Галицько-Волинської держави.	2
2	Тема. Українські землі в складі російської та Австро-Угорської імперій (кінець XVIII – XIX ст.). Суспільно-політичний і національний рух в Україні. Кирило-Мефодіївське братство. "Руська трійця". Національне гноблення українського народу. Валуєвський циркуляр та Емський указ.	2
3	Тема. Українська національно – демократична революція. Відродження державності українського народу. Гетьманат Павла Скоропадського. Директорія. Проголошення Західноукраїнської Народної Республіки (ЗУНР). Акт Злуки УНР і ЗУНР. Встановлення радянської влади в Україні.	2
4	Тема. Україна в роки Другої світової війни. Нацистський новий порядок. Рух Опору населення України окупаційному режимові. Остарбайтери. Голокост. Бабин Яр. Внесок українського народу в перемогу над нацизмом.	2
5	Тема. Широкомасштабне вторгнення РФ на терени України. Злочини геноциду та воєнні злочини РФ проти України. Боротьба з російською пропагандою. Інформаційна війна.	2
Всього годин		10

6.3 Самостійна робота

Самостійна робота передбачає різноманітні види індивідуальної та колективної діяльності здобувачів освіти, які здійснюються в позаурочний час. Вона виконується за завданнями, які потребують творчого підходу, ініціативи та самостійності.

Необхідними умовами для організації самостійної роботи є:

- готовність здобувача освіти до самостійної діяльності;
- мотивація до отримання нових знань;
- наявність і доступність необхідного навчально-методичного і довідникового матеріалу;
- система регулярного контролю якості виконаної самостійної роботи;
- консультативна допомога викладача.

Для розвитку мотивації у здобувачів освіти до самостійної роботи необхідні сучасні, науково обґрунтовані навчальні й методичні посібники, за допомогою яких майбутній фахівець зможе вибудовувати індивідуальну траєкторію самоосвіти в процесі власної самостійної діяльності. Наявність внутрішньої мотивації до навчання сприяє виявленню у тих, хто навчається, відкритості мислення, оригінальності, зростанню їх креативності та творчості, спонукає до пошуку та вирішення складних пізнавальних завдань.

Самостійна робота здобувача освіти спрямована на забезпечення загальноосвітньої та практичної підготовки згідно з професійними інтересами кожного здобувача, сприяє формуванню незалежних поглядів, умінню обґрунтувати свою точку зору і самостійно виконати запропоноване завдання. Така форма занять поглиблює здобуті здобувачами знання, надає можливості набуття практичних навичок, а отже, вимагає і відповідного навчально-методичного забезпечення цієї форми навчального процесу.

Види самостійної роботи:

- самостійна робота в кабінеті під керівництвом викладача у вигляді запланованих консультацій;

- самостійна робота здобувачів освіти над виконанням домашніх завдань навчального і творчого характеру (у тому числі з використанням електронних ресурсів);
- самостійний пошук і аналіз додаткової інформації за темами, які передбачені програмою;
- підготовка до семінарських занять і поточного контролю;
- підготовка доповіді на одну з вивчених тем.

Тематика для самостійної роботи

№з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Утворення та розквіт Київської Русі. Володимир Великий. Ярослав Мудрий.	2
2.	Соціально-економічне та політичне становище українських земель у складі російської та Австро-Угорської імперій (19- поч.20 ст.).	2
3.	УПА. Українсько-польське протистояння. Волинська трагедія.	2
4.	Масові репресії та депортації в Україні. «Розстріляне відродження». Операція «Вісла».	2
5.	Радянізація західних областей України. Операція «Захід».	2
6.	Феномен українського шістдесятництва.	2
7.	Дисидентський рух-течії, форми та методи боротьби.	2
8.	Багатовекторність зовнішньої політики України. Українська діаспора в розбудові державної незалежності України.	2
9.	Законодавче забезпечення статусу української мови як державної. Розвиток української культури.	2
10.	Розгортання дипломатичної боротьби України. Утворення міжнародної коаліції держав на підтримку незалежності й обороноздатності України.	2
	Всього:	20

7. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

З метою дотримання єдиного підходу до оцінювання навчальних досягнень здобувачів фахової перед вищої освіти знання оцінюються як з теоретичної, так і з практичної підготовки відповідно до 12-ти бальної шкали за такими критеріями:

Початковий рівень:

1 бал – здобувач освіти володіє навчальним матеріалом на рівні елементарного розпізнавання і відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів, що позначаються здобувачем освіти окремими словами чи реченнями.

2 бали – здобувач освіти володіє матеріалом на елементарному рівні засвоєння, викладає його уривчастими реченнями, виявляє здатність викласти думку на елементарному рівні.

3 бали – здобувач освіти володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу.

Середній рівень:

4 бали – здобувач освіти володіє матеріалом на початковому рівні, значну частину матеріалу відтворює на репродуктивному рівні.

5 балів – здобувач освіти володіє матеріалом на рівні, вищому за початковий, здатний за допомогою викладача логічно відтворити значну його частину.

6 балів – здобувач освіти може відтворити значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень, за допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, порівнювати та робити висновки, виправляти допущені помилки.

Достатній рівень:

7 балів – здобувач освіти здатний застосовувати вивчений матеріал на рівні стандартних ситуацій, частково контролювати власні навчальні дії, наводити окремі власні приклади на підтвердження певних тверджень.

8 балів – здобувач освіти вміє порівнювати, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача, в цілому самостійно застосовувати її на практиці, контролювати власну діяльність, виправляти помилки і добирати аргументи на підтвердження певних думок під керівництвом викладача.

9 балів – здобувач освіти вільно володіє вивченим обсягом матеріалу, в тому числі і застосовує його на практиці; вільно розв'язує задачі в стандартних ситуаціях, самостійно виправляє допущені помилки, добирає переконливі аргументи на підтвердження вивченого матеріалу.

Високий рівень:

10 балів – здобувач освіти виявляє початкові творчі здібності, самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності, оцінює окремі нові факти, явища, ідеї; знаходить джерела інформації та самостійно використовує їх відповідно до цілей, поставлених викладачем.

11 балів – здобувач освіти вільно висловлює власні думки і відчуття, визначає програму особистої пізнавальної діяльності, самостійно оцінює різноманітні життєві явища і факти, виявляючи особисту позицію щодо них; без допомоги викладача знаходить джерела інформації і використовує одержані відомості відповідно до мети та завдань власної пізнавальної діяльності; використовує набуті знання і вміння в

нестандартних ситуаціях.

12балів— здобувач освіти виявляє особливі творчі здібності, самостійно розвиває власні обдарування і нахили, вміє самостійно здобувати знання.

8. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література

1. Галицько-Волинський літопис. - К., 1989.
2. Літопис Руський. - К., 1989.
3. Повість минулих літ. - К., 1990.
4. Бажан О.Г. Історія України: навчальний посібник К., 2008.
5. Баран В.К., Грицак Я.Й. Ісаєвич Я.Д. та ін. Історія України. –Львів, 1996.
6. Бойко О.Д. Історія України. Посібник для студентів вищих навчальних закладів. - К., 2013.
7. Борисенко В. Й. Курс української історії: З найдавніших до ХХ століття.: Навч. посібник. – К.: Либідь, 1998.
8. Бурнейко І.О., Хлібовська Г.М., Крижановська М.Є., Наумчук О.В. Історія України. Навчальний підручник. - Тернопіль: Астон, 2018.
9. Власов В.С., Кульчицький С.В. Історія України. Навчальний підручник. – Київ: Літера ЛТД, 2019.
10. В'ятрович В. Історія з грифом «Секретно». Харків. Україна, 2014.
11. Гісем О.В., Мартинюк О.О. Історія України. Навчальний підручник.- Харків: «Ранок», 2019.
12. Грицак Я. Нарис історії України: формування модерної української нації. –К, 1996.
13. Грушевський М.С. Історія України-Руси. В 11 т. –К., 1991-2002.
14. Дорошенко Д.І. Нарис історії України. У 2 т. –К., 1991.
15. Зінченко О., В'ятрович В., Майоров М. Війна і міф. Невідома Друга світова війна. Харків, 2016.
16. Історія України / Керівник авторського колективу Ю.Зайцев. – Львів, 1996.
17. Історія України / Під редакцією В. А.Смолія. – К., 1997.
18. Котляр М. Ф. Галицько-Волинська Русь. - К., 1998.
19. Котляр М. Ф. Галицько-Волинське князівство XIII ст. Історія України. – 2000. № 4.
20. Котляр М. Ф. Історія України в особах. Давньоруська держава.К., 1996.
21. Котляр М., Кульчицький С. Довідник з історії України. - К. 1996.
22. Крип'якевич І. Галицько-Волинське князівство - К, 1984.
23. Лазарович М. В. Історія України. Навчальний посібник. – Тернопіль, 2008.
24. Мудрий М.М., Аркуша О.Г. Історія: Україна і світ. Навчальний підручник. – Київ: «Генеза», 2019.

25. Полянська-Василенко Н.Д. Історія України. У 2 т. –К., 1995.
26. Пометун О.І., Гупан Н.М. Історія України. Навчальний підручник.- Київ: Оріон, 2018.
27. Попович М. Нарис історії культури України / М. Попович. – К.,1999.
28. Світлична В.В. Історія України. Навчальний посібник. - Київ-Львів, 2003.
- 29.Субтельний Орест. Україна. Історія. – К., 1993.
30. Толочко П.П. Давня історія України: У двох книгах / П.П. Толочко. - К.: Либідь, 1994.
31. Шевчук В. Козацька держава / В. Шевчук. – К.:Абрис, 1995.
32. Шевчук В.П., Тараненко М.Г. Історія української державності. –К.,1999.
33. Шейко В. Історія української культури: Навч. посібник / В. Шейко, Л. Тишевська. – К., 2006.
34. Шморгун О. Україна: шлях відродження: економіка, політика, культура.- К., 1994.
35. Яворницький Д. Історія запорозьких козаків / Д. Яворницький. - Т.1-3. - К., 1990-1991.
36. Яковенко Н. Нарис історії України з найдавніших часів до к. XVIII ст. – К., 1997.

Інформаційні ресурси

1. Віртуальні музеї та експозиції (<http://incognita.day.kiev.ua/museums/hetmanstva/>; <http://chornobylmuseum.kiev.ua/uk/virtual-tour>
2. Ресурси для діагностики рівня навчальних досягнень здобувачів освіти, тренажери (Освіта.ua (<http://zno.osvita.ua/ukraine-history/>), Львівський регіональний центр оцінювання якості освіти (<http://zno-ua.net/test/history-ukr/51>))
3. LearningApps, використання QR – кодів (<http://www.qr-code.com.ua>)
- 4.<http://>Електронні ресурси Інтернет.
5. <http://www.memory.gov.ua> - Український інститут національної пам'яті.
6. <http://www.prostir.museum> - Музейний простір України
7. <http://www.nbuv.gov.ua> - Національна бібліотека України ім. І.І. Вернадського